

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА ☆ LAWYER HERALD

ХУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАҲМАС ЗАКЎНОНИЯТ
СЎЗМАҶИГА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

1 СОН, 2 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 1, ВЫПУСК 2

LAWYER HERALD

VOLUME 2, ISSUE 1

TOSHKENT - 2021

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ
ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

- 1. ХУЖАНАЗАРОВ Азизжон Анварович**
“ҲУҚУҚИЙ ЭКСПЕРТИЗА” ИНСТИТУТИНИНГ НАЗАРИЙ
ЖИҲАТЛАРИ.....9
- 2. ТУРАЕВ Акмал Панжиевич**
ҲУҚУҚНИ АМАЛГА ОШИРИШ САМАРАДОРЛИГИГА ЭРИШИШ
ИСТИҚБОЛЛАРИ.....19
- КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ
ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ**
- 3. ЗУЛФИҚОРОВ Шерзод Хуррамович**
ПАРЛАМЕНТ НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ДЕПУТАТЛАР
ФАОЛЛИГИНИ КУЧАЙТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖИҲАТЛАРИ.....28
- 4. ҲАМРОЕВ Элдор Отамуродович**
“ДАВЛАТ ПОЙТАХТИ” ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ
БЕЛГИЛАРИ.....40
- 5. НОРМУХАМЕДОВА Сурайёхон Бобир қизи**
К ВОПРОСУ О ПРИМЕНЕНИИ ПРИНЦИПОВ АДМИНИСТРАТИВНЫХ
ПРОЦЕДУР В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ.....49
- ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА
ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ**
- 6. РАҲМАТОВ Анвар Исламович**
СПОРТДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛКНИ ШАРТНОМАВИЙ ТАРТИБГА
СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ.....63
- 7. ТОШБОЕВА Робия Собировна**
РЕФОРМИРОВАНИЕ ПРИРОДНОРЕСУРСОВОЙ КАДАСТРОВОЙ
СИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПУТИ
ИХ ПРАВОВОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ.....74
- 8. МУКУМОВ Бобур Мелибой уғли**
ПРОБЛЕМЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИЗЪЯТИЯ
ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ ДЛЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ И
ОБЩЕСТВЕННЫХ НУЖД В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....86
- 9. МАДУМАРОВ Талантбек Толибжонович**
МИКРОКРЕДИТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ВА
ТУГАТИШ АСОСЛАРИ ВА ТАРТИБИ.....98

- 10. ХУДАЙБЕРДИЕВА Гулнора Аманмуродовна**
ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: ХОРИЖИЙ ВА МИЛЛИЙ ТАЖРИБА.....120

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

- 11. МУСАЕВ Бекзод Турсунбоевич**
МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИ ВА БАНДЛИК СОҲАСИДА ХУСУСИЙ
БАНДЛИК АГЕНТЛИКЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИШ БЎЙИЧА ЕВРОПА ИТТИФОҚИ
ТАЖРИБАСИ..... 119

- 12. МАРИПОВА Севархон Арибжановна**
МЕҲНАТ НИЗОЛАРНИ ҲАЛ ЭТИШДА МЕДИАЦИЯ
ИНСТИТУТИНИНГ АҲАМИЯТИ (НАЗАРИЯ ВА
АМАЛИЁТ).....132

- 13. ҚУЧҚАРОВ Хамидулло Абдурасулович**
МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ СУДГАЧА ВА СУД ТАРТИБИДА КЎРИБ
ЧИҚИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....140

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ
ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

- 14. ОТАЖОНОВ Аброржон Анварович,**
КУШБАКОВ Дилшод Мусурмонкулович
МАСТЛИК ҲОЛАТИДА ЖИНОЯТ СОДИР ЭТГАН ШАХСЛАРНИНГ
ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ ВА УНГА ҚАРШИ КУРАШИШНИНГ
ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ЧОРАЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....151

- 15. АЛЛАНОВА Азизахон Авазхоновна**
ҚОНУНГА ХИЛОФ РАВИШДА ЧЕТ ЭЛГА ЧИҚИШ ЁКИ ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИГА КИРИШ УЧУН ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИК:
МУАММО ВА ТАКЛИФ.....166

- 16. АЧИЛОВ Алишер Темирович**
ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ҚОНУНЧИЛИГИДА ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ
ФАОЛИЯТ СОҲАСИДАГИ ЖИНОЯТЛАР УЧУН ЖАВОБГАРЛИКНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ175

- 17. НУРМУҲАММЕДОВА Гўзалхон Баходировна**
КОРРУПЦИЯ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ
МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: УСУЛЛАРИ ВА
ЙЎНАЛИШЛАРИ.....189

18. АЗИМОВ Тохир Саидович
«ЖАМОАТ ТАРТИБИ» ВА «ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИ»
ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ЎЗARO ФАРҚЛАНИШИ ҲАМДА
БОҒЛИҚЛИГИНИНГ ИЛМИЙ ТАҲЛИЛИ.....202

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-
КИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

19. ЮГАЙ Людмила Юрьевна,
ГАДЖИЕВ Хагани Моҳуббат оглы
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ ДОКАЗЫВАНИИ
ФАКТА РАСПРОСТРАНЕНИЯ ЛОЖНОЙ ИНФОРМАЦИИ В
ИНТЕРНЕТЕ.....208

20. ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРАДОВИЧ
СУД ЭКСПЕРТИЗА ЛАБОРАТОРИЯЛАРИНИНГ АККРЕДИТАЦИЯСИ -
СУД ЭКСПЕРТИЗА ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
ЙЎНАЛИШЛАРИДАН БИРИ.....219

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

21. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна
ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОСТУПА К ПЕЧАТНОЙ ИНФОРМАЦИИ
У ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ В УЗБЕКИСТАНЕ.....229

22. ВАЛИЖОНОВ Далер Дилшодович
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНО – ПРАВОВЫХ ОСНОВ
СОТРУДНИЧЕСТВА ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ В БОРЬБЕ С
ПРЕСТУПНОСТЬЮ.....238

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

23. ЮЛДАШОВ Абдумумин
ГЕОГРАФИК КЎРСАТКИЧ ТУШУНЧАСИ ВА ИҚТИСОДИЁТНИ
МУСТАҲКАМЛАШДА УНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....249

24. МИРУКТАМОВА Феруза Лутфуллаевна
ОБ ОПЫТЕ ПРАКТИЧЕСКОГО ПРИМЕНЕНИЯ В ОТНОШЕНИИ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ МЕР ОТВЕДЕНИЯ И ТЕХНОЛОГИЙ
ВОССТАНОВИТЕЛЬНОГО ПРАВОСУДИЯ В ЗАРУБЕЖНЫХ
СТРАНАХ И УЗБЕКИСТАНЕ.....258

25. ЯКУБОВА Ирода Бахромовна, ЯКУБОВ Ойбек
ШАХСИЙ ҲАЁТ ДАХЛСИЗЛИГИ МАСАЛАЛАРИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН
ҲАМДА ЧЕТ ЭЛ МАМЛАКАТЛАРИ ҚОНУНЧИЛИГИ БЎЙИЧА
ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ.....268

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ҲАМРОЕВ Элдор Отамуродович

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги
Давлат бошқаруви академияси мустақил изланувчиси

E-mail: eldor7101@gmail.com

“ДАВЛАТ ПОЙТАХТИ” ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ БЕЛГИЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования):
ҲАМРОЕВ Э.О. “ДАВЛАТ ПОЙТАХТИ” ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ
ҲУҚУҚИЙ БЕЛГИЛАРИ // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer
herald. № 1 (2021), Б. 40-48.

1 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-1-4>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада пойтахт тушунчасига берилган илмий-назарий, ҳуқуқий таърифлар ўрганилган, унинг ҳуқуқий белгилари хорижий мамлакатлар қонунчилиги асосида таҳлил қилинган. Натижада муаллиф томонидан “давлат пойтахти” тушунчасига ҳуқуқий таъриф ишлаб чиқилган, унинг анъанавий ва замонавий белгиларини фарқлаш зарурати асослангандир. Давлат пойтахтининг мақомини белгилашда унинг ҳуқуқий белгиларини қонунчиликка киритиш бўйича таклифлар илгари сурилган.

Калит сўзлар: давлат, пойтахт, маъмурий марказ, бош марказий шаҳар, пойтахт мақоми, давлат рамзи, маъмурий-худудий бирлик пойтахтнинг ҳуқуқий белгилари.

ХАМРОЕВ Элдор Отамуродович

Самостоятельный соискатель Академии государственного
управления при Президенте Республики Узбекистан
E-mail: eldor7101@gmail.com

ПОНЯТИЕ «СТОЛИЦА ГОСУДАРСТВА» И ЕГО ПРАВОВЫЕ ПРИЗНАКИ

АННОТАЦИЯ

В данной статье исследуются научно-теоретические, правовые определения понятия “столица”, анализируются его правовые признаки на основе законодательства зарубежных стран. В результате автором разработано правовое определение понятие "столица государств", обоснована необходимость разграничения его традиционных и современных признаков. При определении статуса государственной столицы были выдвинуты предложения о введении в законодательство ее правовых признаков.

Ключевые слова: государство, столица, административный центр, главный центральный город, статус столицы, символ государства, административно-территориальная единица, правовые признаки столицы.

KHAMROEV Eldor

Independent researcher of the Academy of Public
Administration under the President of the Republic of Uzbekistan
E-mail: eldor7101@gmail.com

A CONCEPT OF "CAPITAL OF THE STATE" AND ITS LEGAL FEATURES

ANNOTATION

This article examines the scientific-theoretical, legal definitions given to the concept of the capital, analyzes its legal features based on the legislation of foreign countries. As a result, the author has developed a legal definition of the concept of "capital of the state", based on the need to distinguish between its traditional and modern features. When determining the status of the state capital, proposals were put forward to introduce its legal features into the legislation.

Keywords: state, capital, administrative center, main central city, status of the capital, symbol of the state, administrative-territorial unit, legal features of the capital.

“Давлат пойтахти” тушунчаси нафақат юридик фан ва амалиётда, балки ижтимоий ҳаётнинг бошқа барча соҳаларида ҳам кенг қўлланилади. Ушбу масалага дахлдор адабиётлар таҳлили бугунги кунда пойтахтнинг муайян мамлакат ҳаётидаги сиёсий, ҳуқуқий, иқтисодий, ижтимоий, маданий, тарихий, геосиёсий ўрни ва аҳамиятини ўрганиш билан боғлиқ муаммолар ҳали пухта ўрганилмаганини, илгари сурилган концепциялар ва яратилган моделлар амалиётга тўлиқ татбиқ этилмаганини кўрсатади.

Мамлакатимизда давлат пойтахтининг ҳуқуқий мақоми махсус монографик тадқиқот объекти сифатида ўрганилмаган. Бироқ, Г.Исмаилова, Р.Ҳақимов, Ш.Асадов, А.Махмудов, Қ.Умидуллаев каби ҳуқуқшунос олимлар томонидан олиб борилган давлат суверенитети ва давлат ҳокимияти органлари фаолиятига оид илмий тадқиқотлар доирасида Ўзбекистон Республикаси пойтахти – Тошкент шаҳрининг алоҳида маъмурий-ҳудудий бирлик, давлат пойтахти сифатида тутган ўрни қисман ёритилган [1], [2,Б.63], [3,Б.58], [4, Б.48], [5,Б.46].

Хусусан, **Ш.Асадов** давлатнинг тузилиш шакли ва маъмурий ҳудудий бирликларда самарали бошқарувни жорий этиш давлат суверенитетига бевосита таъсир кўрсатувчи омил деб ҳисоблайди. Унинг тадқиқотида Ўзбекистон Республикаси давлат тузилишига кўра, нисбий марказлашган, мураккаб унитар давлат сифатида талқин этилган ва Ўзбекистон Республикаси маҳаллий бошқарувининг ўзига хос хусусиятлари ҳам кўрсатиб ўтилган. Олимнинг фикрича, Ўзбекистон Республикасининг Конституцияда белгиланган пойтахти унинг давлат рамзлари – давлат байроғи, давлат герби ва мадҳияси қаторида Ўзбекистоннинг суверенлиги ва мустақиллигини намоён этади [3].

Шу нуқтаи назардан, “пойтахт” тушунчасининг ягона, мантиқан аниқ ва лўнда таърифи, ўз навбатида махсус юридик таърифи ҳали ишлаб чиқилмаган. Ушбу феноменнинг муҳим жиҳатлари ва ўзига хос хусусиятлари ҳам пухта ўрганилмаган. Пойтахтларни у ёки бу асосларга кўра типларга ажратиш билан боғлиқ масалалар ўз ечимини топмаган.

Умуман олганда, давлат пойтахти тушунчасининг нисбатан мукамал таърифлари қомусий хусусиятга эга бўлган адабиётларда берилган. Масалан, “Ўзбекистон юридик энциклопедияси”да “пойтахт – давлатнинг бош марказий шаҳри, мамлакатнинг маъмурий-сиёсий маркази” [6, Б.367], “Конституциявий ҳуқуқ: энциклопедик луғат”ида “пойтахт – давлатнинг расмий маъмурий маркази” деб таъриф берилган [7, Б.325].

В.И.Даль луғатида “пойтахт” деганда “давлатнинг марказий шаҳри, мамлакатнинг маъмурий-сиёсий маркази” тушунилади [8,С.328]. **В.Ф.Халипов** ўзининг “Кратологик луғат”ида пойтахт мамлакатнинг иқтисодий маркази ҳисобланишини, аммо айрим давлатларда бу вазифани бошқа шаҳар бажариши ҳам мумкинлигини таъкидлайди. Қоида тариқасида, пойтахт алоҳида бошқарув тартибига эга бўлган мустақил маъмурий бирлик ҳисобланади [9, Б.359].

Оксфорд луғатида пойтахт (ингл. capital) “мамлакат, провинция ёки штатнинг марказий шаҳри” сифатида таърифланади [10, Б.93].

“Пойтахт” тушунчасининг ҳукуқий таърифига мисол қилиб Россия Федерациясида қабул қилинган “Россия Федерациясининг пойтахти тўғрисида”ги федерал қонун қоидаларидан бирини келтириш мумкин: “Россия Федерациясининг пойтахти – Россия Федерацияси кўп миллатли халқининг маданий, маънавий ва ижтимоий анъаналарининг тарихан қарор топган маркази. Россия Федерациясининг пойтахти – Россия Федерацияси Президентининг қароргоҳи, федерация субъектларининг ваколатхоналари, шунингдек чет эл давлатларининг Россия Федерациясидаги дипломатик ваколатхоналари жойлашган ер” [11]. Яъни, ушбу таърифда пойтахтга нафақат тарихий анъаналар қарор топган марказ, балки давлат органлари ва чет эл давлатларининг қароргоҳлари жойлашган жой сифатида таъриф берилган. Бироқ, А.Александровнинг фикрича, Москва Россия Федерациясининг тенг ҳуқуқли субъекти ва бир вақтнинг ўзида давлатнинг пойтахти сифатида иккита мақомга эга эканлиги, замонавий Россия конституциявий ҳуқуқий тизимида Москва шаҳрининг вазифаларини турлича ҳуқуқий шарҳланишига олиб келади. Ўз навбатида ушбу мақом пойтахт ҳуқумати, шаҳар мери фаолиятига ва оддий фуқаролар ҳаётига таъсир қилади [12].

Ушбу таърифлар эвристик хусусиятга эга бўлса-да, пойтахт тушунчасининг айрим жиҳатларигагина эътиборни қаратади ва унинг мураккаб иқтисодий, сиёсий, тарихий, ижтимоий-маданий, геосиёсий феномен сифатидаги моҳиятини тўлиқ акс эттирмайди.

Шу сабабли, “пойтахт” тушунчасига тўлиқ таъриф бериш учун унинг белгиларини аниқлаш ва таҳлил қилиш лозим бўлади.

Бизнингча, пойтахтнинг белгиларини уларнинг келиб чиқиш даврийлигига кўра икки катта гуруҳга бўлиш мақсадга мувофиқ:

I гуруҳ: пойтахтнинг анъанавий белгилари (тарихий, классик деб ҳам аташ мумкин);

II гуруҳ: пойтахтнинг замонавий белгилари.

Пойтахтнинг анъанавий белгилари деганда илк давлатлар ва уларнинг пойтахтлари пайдо бўлган даврдан бошлаб мавжуд бўлган ва бугунги кунга қадар ўз аҳамиятини йўқотмаган белгиларни тушуниш зарур. Уларга, бизнингча, қуйидагиларни киритиш мақсадга мувофиқ:

1) **мамлакат ҳудудининг марказий** ва ажратиб бўлмас қисми жойлашган ҳудуд. Хусусан, қадимги Афина, Спарта, Бобил каби давлатлар шу номли шаҳарлар атрофида пайдо бўлган бўлиб, ушбу шаҳарлар ўз давлатининг пойтахти ва ушбу давлат мавжудлигининг тимсоли бўлган. Бугунги кунда ҳам Андорра, Жазоир, Бразилия, Ватикан, Гватемала, Қувайт, Люксембург, Монако, Панама, Сан-Марино, Сингапур, Тунис каби давлатлар ўз пойтахтлари билан бир хил номга эга ва уларнинг аксарияти (Бразилия, Жазоир, Тунис кабилардан ташқари) давлат сифатида ташкил топиши ва мавжуд бўлишида пойтахт марказий ўрин тутаяди;

2) **давлат раҳбарининг қароргоҳи** жойлашган жой. “Пойтахт” сўзи этимологик жиҳатдан ҳам “пойи тахт”, “столица”, “capital” сўзлари “тахт остидаги жой”, “бош шаҳар” каби маъноларни англатади, Пекин (“Шимолий пойтахт”), Остона, Сеул каби шаҳарларнинг номлари эса ўша халқлар тилларида пойтахт маъносини англатади;

3) қонунлар ва умуммажбурий бошқа ҳужжатлар қабул қилинадиган ва биринчи бўлиб **эълон қилинадиган жой**;

4) **солиқ ва божлар** тўпланадиган ва қайта тақсимланадиган жой.

Пойтахтнинг анъанавий белгиларини бугунги кундаги пойтахтларда ҳам кўриш мумкин. Лекин улардан истиснолар ҳам йўқ эмас. Масалан, Даниянинг асосий қисми Ютландия ярим оролида, унинг пойтахти Копенгаген шаҳри эса, Зеландия оролида жойлашган. Транспорт коммуникациялари ва ахборот-технологиялари ривожланган сари қонунларни эълон қилиш, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни йиғишда ҳам пойтахтнинг ўрни камайиб бормоқда.

Пойтахтнинг замонавий белгиларини эса ҳозирги замон давлатлари қонунчилиги ва амалиётини таҳлили қилиш орқали аниқлаш мумкин.

Масалан, “Беларусь Республикасининг пойтахти – Минск шаҳрининг мақоми тўғрисида”ги Беларусь Республикаси Қонунини таҳлил қилиш асосида ушбу давлат пойтахтининг қуйидаги белгилари мавжудлигини кўриш мумкин [13]:

1) Беларусь Республикаси аҳоли пунктларининг алоҳида тоифасига мансуб шаҳар;

2) давлатнинг маъмурий-сиёсий, иқтисодий ва маданий маркази;

3) Белорусь Республикаси Президентининг расмий давлат қароргоҳи, давлат ҳокимияти олий органлари, бошқа марказий давлат органлари, шунингдек хорижий давлатларнинг дипломатик ваколатхоналари, консуллик муассасалари ва халқаро ташкилотларнинг ваколатхоналари жойлашган жой;

4) ўзининг герби, байроғи, мадҳияси ва уставига эга.

“Пойтахтнинг мақоми тўғрисида”ги **Қирғиз Республикаси** Қонунига кўра ушбу давлат пойтахти – Бишкек шаҳри қуйидаги белгиларга эга [14]:

1) давлатнинг маъмурий-сиёсий, иқтисодий, илмий-таълим, тарихий-маданий маркази;

2) алоҳида давлат аҳамиятига эга маъмурий ҳудудий бирлик;

3) Қирғиз Республикаси Конституцияси матнининг асл нусхаси, Қирғиз Республикаси давлат рамзларининг эталонлари сақланадиган жой;

4) Қирғиз Республикаси Президентининг 1-сонли давлат қароргоҳи, давлат ҳокимияти олий органлари, бошқа марказий давлат органлари, шунингдек хорижий давлатларнинг дипломатик ваколатхоналари, консуллик муассасалари ва халқаро ташкилотларнинг ваколатхоналари жойлашган жой;

4) ўзининг герби, байроғи, мадҳияси ва уставига эга.

Шунингдек, Қозоғистон [15], Туркменистон [16], Тожикистон [17] каби давлатларнинг пойтахт мақоми тўғрисидаги қонунларида ҳам ушбу давлатлар пойтахтларининг юқоридагиларга ўхшаш белгилари кўрсатилган.

Пойтахтнинг юқоридаги каби амалий ва рамзий белгиларига ривожланган давлатлар тажрибасида ҳам алоҳида этибор берилади.

Масалан, 1776 йилда Филадельфияда қабул қилинган **Америка Қўшма Штатларининг** Мустақиллик декларацияси асл нусхаси, АҚШ Конституцияси ва Ҳуқуқлар тўғрисидаги Биллнинг асл нусхалари Вашингтондаги Миллий архивнинг кўргазмалар залида сақланади ва барчанинг танишиб чиқиши учун очиқ ҳисобланади [18].

Умуман олганда, давлат пойтахти феноменини англаб етиш борасида тўпланган тажрибани ўрганиш, шунингдек “давлат пойтахти” тушунчасининг илмий адабиётларда мавжуд талқинларини, давлат пойтахтининг энг муҳим жиҳатларини, унинг роли ва асосий функцияларини белгилашга нисбатан ёндашувларни таҳлил қилиш давлат пойтахтини мамлакатнинг тарихан шаклланган ёки унинг сиёсий, маъмурий-бошқарув, ижтимоий-иқтисодий ва маданий ҳаёти маркази сифатида махсус ташкил этилган марказий шаҳри сифатидаги тасаввурни ривожлантириш зарур, деган хулосага келиш имконини беради.

Давлатнинг моддий маконида муайян ўрин эгаллаган ҳолда, пойтахт шаҳар мамлакат худудининг маконда чекланган, турли омиллар таъсирида яхлит тузилма сифатида шаклланган ва географик ўрни, табиий-иқлимий, ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва бошқа шароитларининг ўзига хослиги билан тавсифланадиган бир қисми сифатида намоён бўлади. Бошқача қилиб айтганда, давлат пойтахти мамлакатнинг бошқа минтақаларга хос бўлган барча жиҳатлар ва хусусиятларга эга бўлган, айни вақтда, ўзининг пойтахтлик хусусиятлари билан улардан фарқ қиладиган алоҳида минтақаси ҳисобланади.

Юқоридаги таҳлиллар асосида “давлат пойтахти” тушунчасига қуйидагича таъриф бериш мақсадга мувофиқ:

“Давлат пойтахти – давлатнинг маъмурий-сиёсий маркази бўлиб, давлат раҳбарининг қароргоҳи, мамлакат парламенти, ҳукумати ва суд ҳокимиятининг олий органлари жойлашган, давлатнинг ташкил топиши учун асос ҳисобланувчи ҳужжатнинг асл нусхаси ва давлат рамзлари сақланадиган, хорижий давлатларнинг дипломатик ваколатхоналари ва уларга тенглаштирилган бошқа ваколатхоналар жойлашган алоҳида ҳуқуқий мақомга эга маъмурий-худудий бирлик”.

Шунингдек, илмий тадқиқотлар натижалари, қонунчилик ва хориий тажриба таҳлили ҳамда “давлат пойтахти” тушунчасига берилган муаллифлик таърифи асосида **Ўзбекистон Республикаси пойтахти – Тошкент шаҳрининг қуйидаги 3 та муҳим белгиларини санаб ўтиш мумкин:**

- 1) Ўзбекистон Республикасининг сиёсий, маъмурий, иқтисодий, ва маданий маркази;
- 2) Ўзбекистон Республикаси Конституцияси матнининг асл нусхаси, Ўзбекистон Республикаси давлат рамзларининг эталонлари сақланадиган жой;
- 3) Ўзбекистон Республикаси Президентининг қароргоҳи, Ўзбекистон Республикаси Олий мажлисининг Қонунчилик палатаси ва Сенати, Вазирлар Маҳкамаси, Конституциявий суди, Олий суди, бошқа марказий давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, Қорақалпоғистон Республикасининг ваколатхонаси, шунингдек хорижий давлатларнинг дипломатик ваколатхоналари, консуллик муассасалари ва халқаро ташкилотларнинг ваколатхоналари жойлашган жой.

Пойтахтнинг ушбу белгилари ҳуқуқий мустаҳкамлаш алоҳида қонун қабул қилишни тақозо этади. Бу каби қонунлар, юқорида санаб ўтилганидек Беларусь, Қирғиз Республикаси, Қозоғистон, Туркменистон, Тожикистон каби давлатларда, Россия Федерациясида қабул қилинган.

Илмий нуқтаи назардан ҳам пойтахтнинг ушбу белгилари фақат назарий-хуқуқий тушунчалар сифатида эмас, қонунчилик ҳужжатидаги хуқуқий норма сифатида белгиланиши керак.

Қолаверса, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 17 августдаги ПФ–5515-сон “Тошкент шаҳрида бошқарувнинг алоҳида тартибини жорий этиш бўйича хуқуқий эксперимент тўғрисида”ги Фармонининг 25-бандида “Ўзбекистон Республикаси пойтахтининг мақоми тўғрисида”ги Қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш топширилган.

Шу сабабли, Ўзбекистон Республикаси пойтахтининг юқорида санаб ўтган белгиларини ушбу Қонунда белгилаш таклиф этилади [19].

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Исмаилова Г.С. Ўзбекистонда маҳаллий давлат ҳокимияти ва ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини либераллаштиришнинг давлат-хуқуқий йўналишлари // юрид.фан.докт. дисс. автореферати. –Т.: 2016.

2. Хақимов Р.Р. Давлат ҳокимияти тармоқлари ўртасида мувозанатни таъминлашнинг хуқуқий механизмларини такомиллаштириш // юрид.фан.докт. дисс. автореферати. –Т.: 2018.

3. Асадов Ш.Ғ. Ўзбекистон Республикаси давлат суверенитетини таъминлашнинг ташкилий-хуқуқий асосларини такомиллаштириш // юрид.фан.докт. дисс. автореферати. –Т.: 2019.

4. Махмудов А.А. Ўзбекистон Республикасида маҳаллий вакиллик органларининг назорат фаолиятини такомиллаштириш // юрид.ф.ф.докт. дисс. автореферати. –Т.: 2019.

5. Умидуллаев Қ.У. Ўзбекистонда маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолашнинг назарий-хуқуқий асослари // юрид.ф.ф.докт. дисс. автореферати. –Т.: 2019.

6. Ўзбекистон юридик энциклопедияси. / Масъул муҳаррир: Н.Тойчиев. – Тошкент: Адолат. 2011.

7. Конституциявий ҳуқуқ: энциклопедик луғат. / Б.Мустафоев, Э.Халилов, М.Абдусаломов ва бошқ. – Тошкент: Ўзбекистон, 2006.

8. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка в 4-х томах. Т. 4. – М., 1991.

9. Халипов В.Ф. Власть: Кратологический словарь. – М.: Республика, 1997.

10. Oxford English dictionary. In 12 volumes. Vol. 2. – Oxford: Oxford University Press, 1933.

11. Федеральный закон «О столице Российской Федерации» от 15 апреля 1993 г. № 4802 // Сервер органов государственной власти Российской Федерации «Официальная Россия» // URL: <http://www.gov.ru>.

12. Александров А.А. Правовой статус города Москвы: конституционно-правовой анализ. Автореферат ... дисс. канд. юрид. наук. –М.: 2008. // URL: <https://www.dissercat.com/content/pravovoi-status-goroda-moskvy-konstitutsionno-pravovoi-analiz>.

13. Закон Республики Беларусь от 12 июля 2000 г. № 410-3 «О статусе столицы Республики Беларусь – города Минска», Национальный центр правовой информации Республики Беларусь.

14. Закон Кыргызской Республики от 12 декабря 2013 года № 218 «О статусе столицы» // URL: www.shailoo.gov.kg.

15. Закон Республики Казахстан от 21 июля 2007 года № 296-III «О статусе столицы Республики Казахстан» // URL: www.online.zakon.kz.

16. Закон Туркменистана от 26 марта 2016 года № 368-V «О статусе столицы Туркменистана» // URL: www.minjust.gov.tm.

17. Закон Республики Таджикистан от 2 января 2018 года, № 1494 «О статусе столицы Республики Таджикистан» // URL: www.adlia.tj.

18. Декларация независимости США 1776 // URL: www.w.histrf.ru.

19. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 17 августдаги ПФ–5515-сон “Тошкент шаҳрида бошқарувнинг алоҳида тартибини жорий этиш бўйича ҳуқуқий эксперимент тўғрисида”ги Фармони // URL: <https://lex.uz/docs/3871315//>